

Citation:

W. van der Woude, Levensbericht J. de Vries, in:
Jaarboek, 1939-1940, Amsterdam, pp. 206-209

LEVENSBERICHT

VAN

JAN DE VRIES

(1 Maart 1858—3 Mei 1940).

Jan de Vries werd 1 Maart 1858 te Amsterdam geboren. Zijn vader, R. J. de Vries, was werkzaam in den boekhandel en het antiquariaat R. W. P. de Vries. De zoon Jan bezocht in zijn geboorteplaats de lagere school, maar vertrok op 12-jarigen leeftijd met zijn ouders naar Düsseldorf, waar hij van 1871 tot 1876 leerling van de „Realschule” was. Daarna keerde hij naar Amsterdam terug, om zijn opleiding in de wis- en natuurkundige wetenschappen te voltooien. Hij studeerde aan de Amsterdamsche Universiteit van 1876 tot 1880 en promoveerde aldaar op 2 Juli 1881.

Tijdens de bewerking van zijn proefschrift was hij reeds leeraar in de wiskunde aan het gymnasium te Kampen. Een tweede gebeurtenis, in hetzelfde jaar, niet minder belangrijk voor het leven van De Vries, zij het niet voor zijn maatschappelijke positie, was zijn huwelijk met Truitje Groote. Mevrouw De Vries was in 1857 te Hoorn geboren, waar haar vader Luthersch predikant was. Maar voor het oogenblik houden wij ons meer met het wetenschappelijk werk, dan met het huiselijk bestaan van De Vries bezig.

De titel van het proefschrift van De Vries luidde: „Over Bol-systemen”; en wie hem later heeft gekend, weet, dat hij gaarne, zij het meer in vraagstukken en gesprekken dan in publicaties, op dit onderwerp terugkwam. Er lag voor hem klaarblijkelijk een sterke bekoring in deze stelsels van cirkels en bollen. Geen wonder; die talloze eigenschappen, ingeleid door bekende stellingen over machlijnen en gelijkvormigheidspunten en hun bekroning vindende in de fraaie, klassieke en moderne, theoremata over cycliden en orthogonale stelsels, vertoonen een symmetrie en daardoor een

Jan de Vries, 1 Maart 1858—3 Mei 1940.

overzichtelijkheid, die de geometers steeds zullen aantrekken. En voor symmetrie en overzichtelijkheid was en bleef Jan de Vries gevoelig.

Dezelfde eigenschappen geven bekoring aan het hoofdstuk uit de wiskunde, dat de jeugdige De Vries hierna heeft bezig gehouden: de configuraties. De belangstelling in dit onderwerp was toen nieuw; het was ingeleid door enkele Duitsche en Italiaansche meetkundigen. Wie zich wil overtuigen van het aandeel, dat De Vries in de verdere ontwikkeling van de theorie der configuraties gehad heeft, kan daaromtrent de dissertatie van J. A. Barrau (Bijdragen tot de Theorie der Configuraties, Amsterdam 1907) raadplegen. Men vindt daar zijn naam telkens en telkens (ontdekking van nieuwe configuraties, samenhang met de theorie der eindige groepen, uitbreiding op de driedimensionale ruimte).

In deze jaren van opkomst veranderde hij driemaal van woonplaats en werkkring. Hij was leeraar aan het gymnasium te Kampen van 1880 tot 1892, daarna aan de H.B.S. te Haarlem van 1892 tot 1894, vervolgens tot 1897 aan de Polytechnische Hoogeschool te Delft en werd in 1897 tot hoogleeraar in de meetkunde benoemd te Utrecht. Die laatste betrekking aanvaardde hij op 26 April 1897 met een rede over „De meetkunde van het aantal”.

Vermelden wij nog, dat hij sinds 1894 lid der K. Ak. v. W. was.

Het zou ondoenlijk zijn zijn werk verder tot in détails te volgen. Het aantal zijner publicaties, waarvan enkele in buitenlandsche tijdschriften — Rendiconti di Palermo, Wiener Sitzungsberichte — maar verreweg het meerendeel in de Verslagen en de Proceedings der Koninklijke Akademie van Wetenschappen verschenen, bedraagt ruim 200.

De titel van zijn intreerede geeft de richting in de meetkunde aan, die hij voornamelijk heeft beoefend: de vragen over algebraïsche vlakke krommen en ruimtekrommen, oppervlakken en stralencongruenties, die door middel van de meetkunde van het aantal, de schepping van Schubert, kunnen worden beantwoord. Met zijn naamgenoot, de Amsterdamsche hoogleeraar Hk. de Vries, was hij een voorganger in deze eigenaardige werkmethode:

en jarenlang verschaftte hij zijn volgelingen oefenmateriaal in reeksen van vraagstukken, verschenen in de „Nieuwe Opgaven voor Wiskunde”. Het onderwerp, dat hem in zijn latere jaren zeer heeft bezig gehouden, was het onderzoek naar singuliere elementen bij de afbeelding van verschillende gebieden op elkaar. Maar men zou hem onrecht doen door een vertegenwoordiger van een bepaalde school in hem te zien. Zeker was elke propagandalust hem vreemd. Herhaaldelijk duiken tusschen de vele publicaties en vraagstukken over aftellende meetkunde weer andere op, die hij analytisch bewerkte: metrische quaesties b.v. de bepaling der quadratische complexen, die bij een rotatie invariant blijven — of opmerkingen over algebraïsche of analytische vragen, die zich bij zijn colleges of een der vele onder zijn leiding bewerkte dissertaties hadden voorgedaan. Bekend is o.a. ook een elementair artikel over den inhoud van de prismoïde.

Wegens het bereiken van den zeventigjarigen leeftijd trad De Vries in Juli 1928 af. Rustig leefde hij nog 12 jaren in zijn woning in de Van der Duynstraat te Utrecht, werkte, las en wandelde, bleef examinator bij de gymnasiale eindexamens en curator van het Utrechtsch stedelijk gymnasium. Hij overleed 3 Mei 1940 op 82-jarigen leeftijd.

Het is geen onzer gegeven in het gemoed van een medemensch te zien en den aard of de diepte van zijn gevoelens te peilen.

Maar het schijnt haast wel zeker, dat Jan de Vries in zijn gezin en in zijn werk het geluk gevonden heeft, dat hij verdiende.

Zijn tengere lichaamsbouw ging gepaard met een schijnbaar onverwoestbare levenskracht. Enkele zijner latere collega's, die, zelf zittend op de schoolbank, hem als een jeugdigen leeraar gekend hadden, getuigden steeds: „De Vries is ongelooflijk weinig veranderd”. Zijn bewegingen bleven snel; zijn oogopslag bleef, als zijn geest, levendig.

Hij had den werkkring en de omgeving, die hem pasten en vond waardeering bij de Regeering, zijn collega's en zijn leerlingen. Hij gaf boeiend college; zijn leerlingen, van wie menigeen later zelf

docent werd, beschouwden hem als een voorbeeld van helderheid. Steeds voorkomend, behulpzaam en afkeerig van elk vertoon, maakte hij zich overal vrienden. Hij had alle eigenschappen, geschikt om zijn jongere collega's aan zich te doen hechten (de schrijver dezer regelen kan daarvan getuigen) en iets mee te geven van zijn liefde voor de wiskunde, speciaal voor de meetkunde. Hij heeft ongetwijfeld jarenlang invloed gehad op het Nederlandsch onderwijs.

Laten wij hier nog even vermelden: De Vries was beweeglijk en snelvoetig; hij hield van de buitenlucht en was een groot wandelaar in den vrijen tijd, dien hij zich gunde. Hij kende alle aardige hoekjes uit de omstreken van Utrecht en het Gooi.

Wie den 82-jarigen leeftijd bereikt, is niet van slagen verschoond gebleven. Van zijn beide kinderen overleed zijn dochter een tiental jaren vóór haar vader; ook zijn vrouw ontviel hem na een 57-jarig huwelijk. Gelukkig was hij ook toen niet geheel eenzaam. Sinds een jaar studeerde toen reeds te Utrecht in de wis- en natuurkunde zijn kleinzoon, door ons Jan III genoemd, de zoon van zijn zoon Jan, wiskundeleeraar aan het gymnasium te Amersfoort. De grootvader en de kleinzoon praatten over de wiskunde, wandelden soms samen en woonden het laatste jaar tezamen in de Van der Duynstraat.

Daar overviel hem een jaar na den dood zijner vrouw zijn laatste ziekte. Toen men hem reeds genezen waande, overleed hij rustig en kalm zooals hij geleefd had.

W. VAN DER WOUDE.